

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

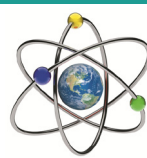
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 582 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
Umarov Xusniddin Egamboyevich	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
Sodikova Makhliyo	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
A'zamov Inom Salimjonovich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
Abidjanova Vasila To'likinovna	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
Prenova Gulsara Barlikbayevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
Meyliqulova Manzura Abdullayevna	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
Ne'matova Zarina Furqat qizi	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
Kamolova Nargiza Ibragimovna	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
Малдыбаев Куандик Бекбауович	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
Kazakov Shavkat Norqobilovich	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
Shadiyev Feruz Djaxonovich	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
Xolmuxamedova Zilola Azimovna	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
Toshmatova Yulduz Olloqulovna	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	
Technology-Integrated English Writing Instruction: a Tpack-Based Approach to Competence Development.....	357
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari	362
<i>Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi</i>	
Maktab o'quvchilarini jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda o'lkashunoslik-turistik faoliyatning integrativ pedagogik modeli (Qashqadaryo viloyati misolida).....	366
<i>Yodgorov Mansurjon Abduraximovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan ingliz tili ta'limida foydalanishning ahamiyati	372
<i>Buriyeva Zarnigor Tolibjonovna</i>	
Ko'p qirrali figuralarni o'rgatishda raqamli platformalardan yoki dasturlardan o'rganish metodikasi	376
<i>Uraimova Durdona Baxodirjon qizi</i>	
O'zbekiston va Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimida maktab boshqaruvining innovatsion mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish	381
<i>Jamolov Fazliddin Nuriddin o'g'li</i>	
Sun'iy intellektli o'quv vositalarini yaratuvchi ta'lim muhitlarining qiyosiy tahlili.....	387
<i>Sadikova Dilshoda Aminjon qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarida mediatarbiya orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi...	392
<i>Umirzoqova Malika Mamadi qizi</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarining liderlik kompetentligini raqamli kollaborativ faoliyatda rivojlantirish bo'yicha xorijiy yondashuvlar.....	397
<i>Sanayeva Sogdiana Ziyadullayevna</i>	

Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli ijodkorlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	403
<i>Sotbarova Dilfuza Ilhom qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida produktiv muloqot ko'nikmalarini akmeologik yondashuv va storytelling texnologiyasi asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	409
<i>Turdiyeva Feruza Sobirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida individual yondashuvning yetishmasligi va ta'lim sifatiga ta'siri.....	417
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna, Mannopova Nilufar Ziyovuddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik baholash va psixologik tashxis: farqlanishi va tarbiyachi kasbiy vakolatining chegaralari	422
<i>Зайнутдинова Дилобар Нуритдиновна</i>	
Geometriya o'qitish metodikasini takomillashtirishda turk geometriyasi masalalarini yechish usullaridan foydalanishning ahamiyati.....	429
<i>Imomnazarova Nurjaxon Toktaboyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	436
<i>Otahanova Manzura G'ofurovna</i>	
Predikativlik - umumlingvistik qonuniyat (ingliz, fransuz va o'zbek tillari misolida).....	441
<i>Kurbanova Raxima Abdullayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning ahamiyati	450
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Badiiy matnlar asosida talabalarining lingvomadaniy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	455
<i>Ochilxonov Abduljalolxon Davron o'g'li</i>	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida oilaviy omilning ijtimoiy-psixologik ahamiyati.....	461
<i>Turdimatova Elnaza Erkinjon qizi</i>	
Pedagogik amaliyot pedagogik otm talabasi uchun ijtimoiy, kasbiy moslashuv maktabi sifatida	465
<i>Choriyeva Mehribonu Baxtiyor qizi</i>	
Implementing Competency-Based Education (CBE) in English Language Teaching: Principles, Frameworks, and Performance-Based Assessment.....	470
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantirish texnologiyasi	474
<i>Giyasova Mushtariy Abdiganiyevna</i>	
Ta'lim samaradorligini ta'minlashda axborot ta'lim resurslari imkoniyatlari.....	477
<i>Qurbonova Nafisa Ilxom qizi, Meyliyeva Shahodat Ulug'bek qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari.....	481
<i>Umarova Marg'uba Ulug'bek qizi</i>	
Alaliyali bolalarda nutqkompetensiyasini rivojlantirishning neyrokognitiv multimodal texnologiyalari	484
<i>Usarova Madina Odil qizi</i>	
Raqamli avlodda "4K" kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik-didaktik imkoniyatlari	489
<i>Haqnazarova Sarvina Kuvat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida qat'iyatlilik, mas'uliyat, sabr-toqat, mustaqillik va maqsadga intiluvchanlikni tarbiyalash	492
<i>Ma'rufjonova Rohila Lutfulla qizi</i>	
Talabalarda sog'lom turmush tarzi va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishning didaktik jihatlarini	497
<i>Otanazarova Anora Og'aboy qizi</i>	
Talabalar jismoniy faolligini oshirishda sog'lom turmush tarzi, motivatsiya va kompetensiyaviy yondashuvning integratsiyasi.....	502
<i>Sirojov Otajon Orifjonovich</i>	
Maktabda sport tadbirlarini tashkil qilish va o'tkazish texnologiyasi	507
<i>Urinova Firuza Azimovna</i>	
Katta yoshdagi ingliz tili o'rganuvchilarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalashning nazariy-metodik asoslari	512
<i>Yoqubjanova Diyora Dilshodbek qizi</i>	

Ta'lim platformalaridan foydalanish asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini rivojlantirish imkoniyatlari.....	518
Oynabekova Sojida Akbar qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimida pedagogik monitoringning tarkibiy tuzilmasi va mazmunini takomillashtirish.....	524
Choriyeva Z. T., Tog'ayeva Shahrizoda	
Maxsus pedagogika fanlarida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash usullari hamda texnologiyalari...	529
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning bog'langan nutqini rivojlantirishda kreativ storytelling texnologiyasidan foydalanish.....	534
Keldiyarova Vazira Botirovna	
Ta'lim tizimida iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning nazariy-tarixiy evolyutsiyasi va metodologik asoslari.....	540
Sharipova Go'zal Jumanazar qizi	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish samaradorligi	544
Soliyeva Shoir Abdurashitovna	
Talabalarning psixoemotsional barqarorligini ta'minlovchi hissiyotlarni boshqarish mexanizmlari	552
Musinova Nozira Mirzadjanovna	
Ta'lim tizimini boshqarishda boshqaruv tamoyillarining o'rni va ahamiyati	557
Rajabova Nargiza Ahmadovna	
Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari	563
Jo'rayeva Difuza Abdug'aniyevna	
Boshlang'ich ta'limda kreativ fikrlashni rivojlantirishning innovatsion pedagogik texnologiyalari	569
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tarkibida azot, oltingugurt va fosfor saqlagan ligandlarda silikagel matritsasiga nokovalent immobillangan 3d-metallar kompleks birikmalari sintezi	575
Xudoyorova Nilufar Qaxramon qizi	

KATTA YOSHDAGI INGLIZ TILI O'RGANUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN INDIVIDUAL TA'LIM TRAYEKTORIYALARINI LOYIHALASHNING NAZARIY- METODIK ASOSLARI

Yoqubjanova Diyora Dilshodbek qizi
50-sonli maktab o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada katta yoshdagi ingliz tili o'rganuvchilarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalashning nazariy asoslari, metodik mexanizmlari va baholash mezonlari tahlil qilinib, individual ta'lim trayektoriyasi o'rganuvchining boshlang'ich til tayyorgarligi, mavjud bilim va tajribasi, o'quv maqsadlari, kognitiv faoliyat xususiyatlari hamda ta'lim sharoitlari asosida birgalikda loyihalanadigan va o'zlashtirish dalillariga muvofiq yangilanadigan rivojlanish yo'li sifatida talqin etilgan. Chet til o'qitish metodikasi, andragogika, o'zini o'zi boshqarib o'rganish, kognitiv yuklama va shakllantiruvchi baholashga oid manbalarning qiyosiy tahlili orqali individuallashtirishning mazmuni, faoliyatga oid va tashkiliy jihatlar o'rtasidagi bog'liqlik ochib beriladi. Kognitiv kompetensiya ingliz tilidagi axborotni tushunish, tahlil qilish, xulosalash, dalillar asosida baholash va o'zlashtirilgan bilimlarni yangi vaziyatga ko'chirish qobiliyatlarining integrativ birligi sifatida operatsionallashtiriladi. Diagnostika, maqsadlarni kelishish, o'quv faoliyatini loyihalash va amalga oshirish, monitoring hamda qayta loyihalashni qamrab oluvchi metodik model taklif etiladi.

Kalit so'zlar: andragogika, individual ta'lim trayektoriyasi, ingliz tili ta'limi, kognitiv kompetensiya, o'rganuvchi avtonomiyasi, o'zini o'zi boshqarib o'rganish, kognitiv yuklama, shakllantiruvchi baholash, bilimlar transferi.

Abstract: This article examines the theoretical foundations, methodological mechanisms, and assessment criteria for designing individual learning pathways aimed at developing adult English language learners' cognitive competencies. An individual learning pathway is conceptualized as a developmental route collaboratively designed around the learner's initial language proficiency, existing knowledge and experience, learning goals, characteristics of cognitive activity, and learning conditions, and revised in response to evidence of learning. A comparative analysis of sources on foreign language teaching methodology, andragogy, self-regulated learning, cognitive load, and formative assessment elucidates the relationships among the content-related, activity-related, and organizational dimensions of individualization. Cognitive competence is operationalized as an integrated set of abilities to understand and analyze information in English, draw conclusions, evaluate information on the basis of evidence, and transfer acquired knowledge to new situations. A methodological model is proposed that encompasses diagnosis, goal negotiation, the design and implementation of learning activities, monitoring, and redesign.

Key words: andragogy, individual learning pathway, English language education, cognitive competence, learner autonomy, self-regulated learning, cognitive load, formative assessment, knowledge transfer.

Аннотация: В статье анализируются теоретические основы, методические механизмы и критерии оценки проектирования индивидуальных образовательных траекторий, направленных на развитие когнитивных компетенций взрослых, изучающих английский язык. Индивидуальная образовательная траектория рассматривается как путь развития, совместно проектируемый с учётом исходного уровня языковой подготовки обучающегося, имеющихся знаний и опыта, учебных целей, особенностей когнитивной деятельности и условий обучения и корректируемый на основе данных, свидетельствующих об освоении учебного материала. Посредством сравнительного анализа источников по методике обучения иностранным языкам, андрагогике, саморегулируемому обучению, когнитивной нагрузке и формирующему оцениванию раскрывается взаимосвязь содержательных, деятельностных и организационных аспектов индивидуализации. Когнитивная компетенция операционализируется как интегративное единство способностей понимать и анализировать информацию на английском языке, формулировать выводы, оценивать информацию на основе доказательств и переносить усвоенные знания в новые ситуации. Предлагается методическая модель, охватывающая диагностику, согласование целей, проектирование и реализацию учебной деятельности, мониторинг и повторное проектирование.

Ключевые слова: андрагогика, индивидуальная образовательная траектория, обучение английскому языку, когнитивная компетенция, автономия обучающегося, саморегулируемое обучение, когнитивная нагрузка, формирующее оценивание, перенос знаний.

KIRISH

Katta yoshdagi shaxslarning ingliz tilini o'rganishi kasbiy faoliyat, akademik rivojlanish va ijtimoiy muloqot bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab ta'lim jarayonidir. Bunday auditoriyada til o'rganish ehtiyoji, odatda, muayyan faoliyat talablaridan kelib chiqadi. Shu sababli ta'lim mazmunining o'rganuvchi hayoti va faoliyatiga aloqadorligi, o'quv natijalarining amaliy ahamiyati hamda o'rganishga sarflanadigan vaqtning maqbulligi metodik qarorlar uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Biroq amaliy maqsadga yo'naltirilganlik ta'limni tor doiradagi tayyor nutqiy shakllarni o'zlashtirish bilan cheklashga olib kelmasligi kerak.

Ingliz tilidan samarali foydalanish axborotni anglash, uning mazmuniy tuzilishini aniqlash, muqobil qarashlarni taqqoslash va asoslangan fikr bildirishni ham talab etadi. Kattalar auditoriyasining tarkibi til darajasi bilangina farqlanmaydi. O'rganuvchilarning ta'lim tajribasi, kasbiy bilimlari, o'quv faoliyatini tashkil etish imkoniyatlari, mustaqil ishlash ko'nikmalari va yangi axborot bilan ishlash usullari turlicha bo'lishi mumkin. Bir xil til darajasidagi ikki shaxsning matn mazmunini tushunishdagi qiyinchiliklari ham turli sabablarga ega bo'ladi: biri leksik birliklarni yetarli darajada bilmasligi, boshqasi esa mazmuniy bog'lanishlarni aniqlash yoki xulosani dalillar bilan asoslashda qiynalishi mumkin. Demak, ta'limni faqat umumiy til darajasiga muvofiq tashkil etish kognitiv rivojlanish ehtiyojlarini to'liq qamrab olmaydi.

Mazkur farqlar individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash zaruratini yuzaga keltiradi. Trayektoriya o'rganuvchiga mos materiallarni tanlashdan kengroq mazmunga ega: unda rivojlanish maqsadi, o'quv faoliyatining ketma-ketligi, pedagogik yordam darajasi, baholash dalillari va keyingi qarorlar o'zaro bog'lanadi. Uning nazariy qiymati shaxsiy ehtiyojlarni hisobga olishda, metodik qiymati esa ushbu ehtiyojlarni kuzatiladigan faoliyat va tekshiriladigan natijalarga aylantirishda namoyon bo'ladi. Kognitiv kompetensiyalarni rivojlantirish nuqtayi nazaridan individuallashtirishga qo'yiladigan talab yanada murakkablashadi. O'rganuvchi ko'proq mashq bajarishi yoki tezroq navbatdagi mavzuga o'tishi rivojlanishning yetarli dalili hisoblanmaydi. Muhim masala uning axborot bilan ishlash sifati, fikrlashdagi mustaqilligi va avval o'zlashtirilgan usullarni yangi vazifalarda qo'llay olishidir. Shu sababli individual trayektoriya topshiriqlar miqdorini o'zgartirish bilan cheklanmay, ularning kognitiv talabi va bajarish sharoitlarini ham boshqarishi lozim.

Tadqiqotning maqsadi katta yoshdagi ingliz tili o'rganuvchilarning kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual ta'lim trayektoriyasining nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy tadqiqot savoli quyidagicha belgilandi: individual trayektoriya maqsadlari, topshiriqlari, pedagogik yordami va baholash mexanizmlari kognitiv rivojlanish dalillari asosida qanday muvofiqashtirilishi kerak?

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

J. Jalolovning chet til o'qitish metodikasiga oid qarashlarida tilni amaliy egallash bilan til hodisalari haqidagi nazariy bilimlarni o'zlashtirish farqlanadi. Muallif o'rganuvchining mavjud til tajribasini hisobga olishning metodik ahamiyatiga ham e'tibor qaratadi ^[1]. Ushbu yondashuv individual trayektoriya uchun muhim boshlang'ich asosdir: oldindan shakllangan til tajribasini aniqlash yangi o'quv faoliyatini asosli rejalashtirishga imkon beradi. Biroq mazkur metodik qarashlarni kattalar kognitiv kompetensiyalariga tatbiq etish qo'shimcha operatsion mezonlarni talab etadi. Xususan, til tajribasi bilan axborotni tahlil qilish usullari birgalikda, ammo alohida ko'rsatkichlar orqali o'rganilishi lozim.

S. U. Khojamuradovanning ingliz tilini raqamli platformalar vositasida o'qitishga bag'ishlangan maqolasida mustaqil o'rganish va individual ta'lim trayektoriyasini tashkil etish platformalarning pedagogik imkoniyatlari

gatorida ko'rsatiladi ^[2]. Bu masalaning texnologik jihatini yoritadi. Shunga qaramay, platformaning mavjudligi bilan kognitiv rivojlanish o'rtasida bevosita tenglik o'rnatish mumkin emas. Mazkur maqola doirasida raqamli vositalar diagnostik ma'lumotlarni yig'ish, materiallarni taqdim etish va qayta aloqani tashkil qilish imkoniyati sifatida talqin qilinadi; kognitiv rivojlanish esa topshiriqlarning mazmuni va pedagogik boshqaruv bilan bog'liq natija sifatida baholanadi.

M. S. Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson va P. A. Robinson tomonidan yoritilgan andragogik yondashuvda kattalarning tajribasi, mustaqil o'rganishi hamda muammoga yo'naltirilgan ta'limi muhim o'rin tutadi ^[3]. Ushbu qarashlar individual trayektoriyaning maqsadlarini o'rganuvchi bilan kelishish va o'quv mazmunini uning faoliyatiga bog'lashni asoslaydi. Biroq kattalar yoshiga mansublik mustaqil o'quv faoliyatiga tayyorlikni avtomatik ravishda anglatadi, deb qarash metodik jihatdan yetarli emas. Shuning uchun bu tadqiqotda avtonomiya boshlang'ich tashkiliy imkoniyat hamda bosqichma-bosqich rivojlantiriladigan ta'lim natijasi sifatida qabul qilinadi.

B. J. Zimmermann o'zini o'zi boshqarib o'rganishga oid modeli o'quv faoliyatini oldindan rejalashtirish, bajarish va o'z faoliyatini tahlil qilishning o'zaro bog'liqligini tushuntiradi ^[4]. Bu model individual trayektoriyani o'zgarmas reja sifatida emas, qayta aloqa orqali yangilanadigan jarayon sifatida loyihalashga nazariy asos beradi. Mazkur maqolada o'zini o'zi boshqarish kognitiv kompetensiyaning aynan o'zi sifatida talqin qilinmaydi. U kognitiv vazifani bajarish uchun maqsad qo'yish, usul tanlash va natijani tekshirishni ta'minlovchi boshqaruv mexanizmi sifatida qaraladi.

J. Swellerning kognitiv yuklama haqidagi tadqiqoti o'quv vazifasi tuzilishi va bilimlarni o'zlashtirish o'rtasidagi munosabatni yoritadi. Muallif ayrim muammo yechish usullari kognitiv resurslarning katta qismini band qilib, bilim tuzilmalarining shakllanishini qiyinlashtirishi mumkinligini ko'rsatadi ^[5]. Ushbu natijadan kelib chiqadigan metodik xulosa shuki, katta yoshdagi shaxsga murakkab mazmunni taqdim etish bilan birga, undan foydalanish uchun zarur til va faoliyat tayanchlari ham hisobga olinishi kerak. Trayektoriyaning moslashuvchanligi mazmunni doimo soddalashtirishga emas, ortiqcha qiyinchiliklarni kamaytirib, zarur intellektual talabni saqlashga xizmat qilishi lozim.

Y. Lai, N. Saab va W. Admiraalning mobil texnologiyalar yordamida mustaqil til o'rganishga oid tizimli sharhida yigirmata empirik tadqiqot tahlil qilingan. Sharhda quyi darajadagi kognitiv strategiyalar yuqori darajadagi strategiyalarga nisbatan ko'proq qayd etilgani aniqlangan ^[6]. Bu natija mustaqil o'rganish imkoniyati yaratilishi tahlil, baholash va refleksiya faoliyatlarining yetarli darajada shakllanishini kafolatlamasligini ko'rsatadi. Shu asosda individual trayektoriyada material tanlash erkinligi bilan bir qatorda kognitiv faoliyatga yo'naltirilgan metodik yordam ham rejalashtirilishi kerak, degan xulosa chiqariladi.

M. Kim, S. Black va J. Clifton shaxsiylashtirilgan avtonom ingliz tili ta'limining xalqaro talabalarga ta'sirini o'rgangan. Ularning tadqiqotida o'quv kursi til rivojlanishi bilan birga mustaqil o'rganish, ijtimoiy ko'nikmalar va farovonlikning ayrim ko'rsatkichlariga ham ijobiy bog'langan ^[7]. Mazkur ish individual ehtiyojlarni aniqlash va shaxsiy o'quv loyihalarini amalga oshirishning ahamiyatini yoritadi. Biroq uning auditoriyasi xalqaro talabalar bo'lganligi sababli, xulosalarni barcha kattalar ta'limi sharoitlariga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish mumkin emas. Bundan tashqari, ushbu natijalar mazkur maqolada belgilangan kognitiv kompetensiya ko'rsatkichlarining barchasi rivojlanganini tasdiqlovchi dalil sifatida olinmaydi.

P. Black va D. Wiliamning baholash hamda o'rganish munosabatiga bag'ishlangan tadqiqoti shakllantiruvchi baholashning nazariy asoslarini belgilaydi ^[8]. Individual trayektoriya doirasida baholashning vazifasi yakuniy natijani qayd etish bilan cheklanmaydi: olingan dalillar keyingi o'quv faoliyatini tanlashga xizmat qilishi kerak. Ushbu tamoyil trayektoriyani qayta loyihalash mexanizmini asoslaydi. Tahlil qilingan manbalar o'rtasidagi umumiylik o'rganuvchi tajribasi, faol ishtiroki va qayta aloqaning ahamiyatida namoyon bo'ladi. Ularning farqi esa tadqiqot obyektida kuzatiladi: chet til metodikasi tilni egallashni, andragogika kattalar ta'limini, o'zini o'zi boshqarish nazariyasi o'quv faoliyatini tartibga solishni, kognitiv yuklama nazariyasi esa vazifa tuzilishi va o'zlashtirish munosabatini tushuntiradi.

Ushbu maqolaning vazifasi mazkur yo'nalishlarni bir-biriga tenglashtirish emas, balki ularning individual trayektoriyani loyihalashdagi vazifalarini muvofiqlashtirishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, konseptual tahlil, manbalarni qiyosiy o'rganish va pedagogik modellashtirish usullariga asoslanadi. Manbalar mavzuga bevosita aloqadorligi, bibliografik ma'lumotlarining tekshirilganligi va metodik modelning muayyan tarkibiy qismini tushuntirish imkoniyatiga ko'ra tanlandi. Ushbu ish to'liq tizimli sharh yoki meta-tahlil sifatida taqdim etilmaydi.

Tahlilda nazariy manbalar, metodik asarlar va empirik tadqiqotlar o'rtasidagi farq saqlandi. Andragogika hamda o'zini o'zi boshqarish nazariyalari loyihalash tamoyillarini asoslash uchun, empirik tadqiqotlar va sharhlar esa ushbu tamoyillarning amaliy imkoniyatlari hamda chegaralarini muhokama qilish uchun qo'llanildi.

Manbalarda kattalar ingliz tili ta'limiga bevosita tegishli bo'lmagan xulosalar umumlashtirilganda, ular metodik talqin sifatida ajratildi. Maqolada kognitiv kompetensiya quyidagi faoliyatlar orqali operatsionallashtirildi: axborotning asosiy mazmunini aniqlash, ma'lumotlar o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilish, dalillardan xulosa chiqarish, fikrning asoslanganligini baholash va o'zlashtirilgan usulni yangi vazifada qo'llash. Metakognitiv boshqaruv ushbu faoliyatlarni rejalashtirish va nazorat qilishni ta'minlovchi mexanizm sifatida belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy tahlil asosida individual ta'lim trayektoriyasi katta yoshdagi o'rganuvchining rivojlanish ehtiyojlarini muayyan o'quv faoliyatlari va tekshiriladigan natijalar bilan bog'laydigan moslashuvchan pedagogik tizim sifatida belgilandi. Uning mazmuni o'rganuvchining xohishlariga to'liq topshirilmaydi, chunki shaxs o'z qiyinchiliklarining sabablarini har doim ham aniq farqlay olmaydi. Shu bois trayektoriya o'qituvchi va o'rganuvchining birgalikdagi qarorlari asosida tuzilishi taklif etiladi. Individual trayektoriya bilan individual o'quv rejasining farqini aniqlash metodik jihatdan muhimdir.

Reja, asosan, bajarilishi lozim bo'lgan faoliyat va muddatlarni qayd etadi. Trayektoriya esa ushbu faoliyat tanlovining asosini, unga o'zgartirish kiritish shartlarini va rivojlanish dalillarini ham qamrab oladi.

Differensiallashtirish muayyan ehtiyojlarga ega guruhlar uchun turli topshiriqlarni tashkil etishga yordam bersa, trayektoriya alohida shaxsning rivojlanish dinamikasini kuzatishga xizmat qiladi. Taklif etilayotgan modelning boshlang'ich qismi kompleks diagnostikadir.

Diagnostika til tayyorgarligi, kognitiv faoliyat, o'quv boshqaruvi va tashkiliy imkoniyatlarni qamrab olishi kerak. Til tayyorgarligi lug'at, grammatik vositalar va nutq faoliyatini bajarish imkoniyatlari orqali aniqlanadi.

Kognitiv faoliyat mazmunni anglash, dalilni farqlash va xulosa chiqarish topshiriqlari orqali kuzatiladi. O'quv boshqaruvi maqsad qo'yish, vaqtni rejalashtirish va qiyinchilik yuzaga kelganda yordamdan foydalanish holatlari bilan bog'lanadi. Tashkiliy diagnostika esa o'rganish uchun mavjud vaqt, resurslar va ta'limda qatnashish imkoniyatlarini aniqlaydi.

Diagnostik xulosani faqat o'rganuvchining o'ziga bergan bahosiga tayanib chiqarish yetarli emas. So'rov va suhbat ma'lumotlari topshiriq natijalari, faoliyat mahsulotlari hamda pedagogik kuzatuv bilan solishtirilishi lozim. Bunda xato mavjudligini qayd etishdan ko'ra, uning sababini aniqlash muhimroqdir. Lug'at bo'yicha qisqa yordamdan keyin mazmunni tahlil qilish sifati oshsa, dastlabki qiyinchilikning til bilan bog'liq tomoni kuchli bo'lishi mumkin.

Til tayanchi berilgandan keyin ham dalil va xulosa munosabati noto'g'ri talqin qilinsa, tahliliy faoliyatga alohida e'tibor talab qilinadi. Bunday talqin birgina topshiriq asosida qat'iy tashxisga aylantirilmaligi kerak. Diagnostikadan keyin maqsadlar o'rganuvchi bilan kelishiladi. Maqsadning ilmiy-metodik qiymati uning kuzatiladigan faoliyat orqali ifodalanishiga bog'liq. Umumiy til darajasini oshirish niyati mazmunni tushunish, dalillarni taqqoslash yoki axborotni qayta tuzish kabi aniq natijalarga ajratilishi lozim. Har bir natija uchun bajarish sharoiti, ruxsat etiladigan yordam va sifat mezonini belgilanadi. Shu yo'l bilan o'rganuvchining shaxsiy ehtiyoji baholanadigan o'quv vazifasiga aylantiriladi.

Maqsadlar tizimida til rivojlanishi va kognitiv rivojlanishning o'zaro aloqasi saqlanadi, lekin ularning natijalari bir ko'rsatkichga birlashtirilmaydi. Tilga oid natijalar fikrni ifodalash vositalarining aniqligi va mosligini aks ettiradi. Kognitiv natijalar axborot tanlovining asoslanganligi, munosabatlarning to'g'ri aniqlanishi va xulosaning dalillarga muvofiqligini ko'rsatadi. Bu farqlash grammatik xatolar sababli mazmungan puxta fikrni past baholash yoki ravon ifodalangan zaif dalilni yuqori baholash ehtimolini kamaytiradi.

O'quv faoliyatini loyihalashda mazmunning o'rganuvchi tajribasiga aloqadorligi bilan yangi bilimga ochiqlik muvofiqlashtiriladi. Tanish kasbiy yoki ijtimoiy mazmun ingliz tilidagi axborotni anglash uchun tayanch bo'lishi mumkin. Biroq barcha vazifalarni tanish mavzular bilan cheklash transferni baholashga imkon bermaydi. Shu sababli trayektoriyada dastlab tajribaga yaqin, keyinchalik mazmungan yangi vazifalarni qo'llash nazarda tutiladi. O'zlashtirilgan tahlil usulining yangi matn yoki muloqot vaziyatida saqlanishi rivojlanishning muhim dalili sifatida olinadi.

Topshiriqlarni tanlashda til murakkabligi va kognitiv murakkablik alohida boshqarilishi taklif etiladi. Til darajasi nisbatan past bo'lgan katta yoshdagi shaxs mazmungan murakkab masalalarni muhokama qilish salohiyatiga ega bo'lishi mumkin. Bunday holatda intellektual talabni keskin pasaytirish o'rniga lug'aviy izoh, matn tuzilishiga doir ko'rsatma yoki fikrni ifodalash tayanchlarini berish maqsadga muvofiq. Til darajasi yuqoriroq bo'lgan shaxs esa oddiy axborotni takrorlashdan tashqari, dalilni tekshirish va muqobil xulosalarni baholashga yo'naltirilishi mumkin.

Pedagogik yordam darajasi ham trayektoriya o'zgaruvchan tarkibiy qismidir. Dastlab o'qituvchi topshiriqni bajarish yo'lini ko'rsatishi, mezonlarni tushuntirishi yoki faoliyatni bosqichlarga ajratishi mumkin. Natijalar barqarorlashgani sari tayanchlar qisqartiriladi va qarorlarning ko'proq qismi o'rganuvchiga beriladi. Yordamni kamaytirish kalendar muddatiga emas, vazifani mustaqil bajarish dalillariga asoslanishi kerak. Shu

bilan birga, tayanchning ortiqcha saqlanishi rivojlangan ko'nikmaning mustaqil qo'llanishini aniqlashni qiyinlashtiradi. Individual ta'lim trayektoriyasining amaliy shakli o'quv kelishuvi orqali ifodalanishi mumkin. Unda rivojlanish maqsadlari, ustuvor faoliyatlar, foydalaniladigan resurslar, o'qituvchi yordami, natijani ko'rsatadigan mahsulotlar va qayta ko'rib chiqish shartlari qayd etiladi.

Kelishuv o'rganuvchining ta'limdagi mas'uliyatini aniqlashtiradi, o'qituvchiga esa metodik qarorlarning asosini saqlash imkonini beradi. Uning hajmi va rasmiyligi ta'lim sharoitiga mos bo'lishi, hujjatlashtirish o'quv faoliyatining o'zini siqib chiqarmasligi lozim. Monitoring jarayonida faoliyatning miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari farqlanadi.

Bajarilgan topshiriqlar soni, o'qishga sarflangan vaqt yoki platformaga kirish chastotasi ta'limdagi ishtirok haqida ma'lumot beradi. Kognitiv rivojlanish esa axborot bilan ishlash sifati orqali aniqlanadi. Shuning uchun monitoringning markazida o'rganuvchining izohli javoblari, matn tahlillari, xulosalari va qayta ishlangan faoliyat mahsulotlari turishi taklif etiladi.

Kognitiv natijalarni baholash uchun mazmunni anglash, tahlilning mantiqiyliqi, dalillardan foydalanish, baholashning asoslanganligi va transfer kabi mezonlar tavsiya etiladi. Har bir mezon bo'yicha tayanch bilan bajarish, qisman mustaqil bajarish va yangi sharoitda mustaqil qo'llash holatlari farqlanishi mumkin. Biroq bu darajalar tayyor standartlashtirilgan o'lchov vositasi hisoblanmaydi. Ularni amaliy tadqiqotga joriy etishdan oldin topshiriqlar mazmuniga mos tavsiflar, ekspert bahosi va baholovchilar o'rtasidagi kelishuv tekshirilishi kerak.

Baholash dalillarining ishonchliligini oshirish uchun topshiriq natijasi, pedagogik kuzatuv va o'rganuvchi refleksiya birligida tahlil qilinadi. Refleksiyaning vazifasi umumiy taassurotni qayd etish emas, balki bajarilgan faoliyatda qaysi qaror natijaga ta'sir qilganini aniqlashdir. O'rganuvchining "yaxshi bajardim" degan bahosi faoliyat mahsulotidagi dalillar bilan muvofiq bo'lishi lozim. Aks holda, yuqori subyektiv ishonch kognitiv rivojlanishning o'rini bosib qolishi mumkin.

Trayektoriyani qayta loyihalash monitoring natijalariga bog'lanadi. Tilga oid qiyinchiliklar ustun bo'lsa, maqsadli til mashqlari va mazmunni tushunish tayanchlari kuchaytiriladi. Axborot anglangan, biroq xulosa yetarli darajada asoslanmagan holatda dalil va xulosa munosabatini ochishga yo'naltirilgan faoliyat ustuvorlashtiriladi. O'rganuvchi topshiriqni to'g'ri bajarib, uni yangi sharoitga ko'chira olmasa, transferga oid vazifalar kiritiladi. Shu tariqa o'zgartirishning sababi qayd etiladi va keyingi natija bilan tekshiriladi. Andragogik yondashuv doirasida o'rganuvchining oldingi tajribasiga tanqidiy munosabat ham zarur. Tajriba yangi axborotni tushunish uchun resurs bo'lsa-da, ayrim shakllangan qarashlar muqobil ma'lumotni qabul qilishni qiyinlashtirishi mumkin. Shu sababli ta'lim tajribani tasdiqlash bilan cheklanmay, uning chegaralarini aniqlash va yangi dalillar asosida qayta ko'rib chiqish imkonini ham yaratishi kerak. Bu kognitiv kompetensiyaning baholash hamda asoslangan qaror chiqarish jihatlari bilan bog'lanadi. Individual rivojlanishning hamkorlikdagi faoliyat bilan aloqasi ham modelning muhim shartidir. O'rganuvchi o'z fikrini boshqalarga tushuntirish, savollarga javob berish va muqobil talqinlarni ko'rib chiqish orqali fikrlashdagi noaniqliklarni aniqlashi mumkin. Shu bois individual trayektoriya doirasida hamkorlikdagi vazifalar saqlanadi, lekin har bir shaxsning maqsadi va rivojlanish dalillari alohida kuzatiladi.

Umumiy topshiriq turli o'rganuvchilar uchun turlicha kognitiv ustuvorlikka xizmat qilishi mumkin. Raqamli vositalardan foydalanish modelni amalga oshirishni yengillashtirishi mumkin, biroq ulardan olinadigan ma'lumotlar ehtiyotkorlik bilan talqin qilinadi. Avtomatik tekshiruv til shakllari bo'yicha qayta aloqa berishi mumkin; dalillarning mantiqiyliqi yoki xulosaning asoslanganligini baholash esa mazmuniy tahlilni talab qiladi.

Texnologik tavsiya pedagogik qarorni qo'llab-quvvatlovchi ma'lumot sifatida olinadi. O'rganuvchiga topshiriq nima sababdan tanlangani va trayektoriya nima asosda o'zgartirilgani tushunarli bo'lishi kerak. Modelni amalga oshirishning tashkiliy chegaralari mavjud. O'qituvchining vaqti, guruh hajmi, resurslardan foydalanish imkoniyati va o'rganuvchining ish yuklamasi individuallashtirish darajasiga ta'sir qiladi. Shuning uchun har bir shaxs uchun mutlaqo alohida kurs yaratish o'rniga umumiy mazmuniy asos, ehtiyojga mos topshiriq modullari va individual monitoringni birlashtirish maqsadga muvofiq. Bunday yechim umumiy ta'lim natijalarini saqlagan holda rivojlanish ehtiyojlarini farqlashga imkon beradi.

XULOSA

Katta yoshdagi ingliz tili o'rganuvchilarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual ta'lim trayektoriyasi diagnostik ma'lumotlar, kelishilgan maqsadlar, maqsadga mos faoliyat va shakllantiruvchi baholashning o'zaro bog'liqligi asosida loyihalash kerak. Uning asosiy metodik xususiyati o'quv yo'lini oldindan belgilash bilangina cheklanmay, rivojlanish dalillari asosida uni qayta ko'rib chiqish imkoniyatini yaratishidir.

Manbalarning qiyosiy tahlili andragogik yondashuvning tajriba va subyektivlikka oid tamoyillarini chet til metodikasi, o'zini o'zi boshqarish hamda kognitiv yuklamaga doir qarashlar bilan muvofiqlashtirish zarurligini ko'rsatdi. Mazkur muvofiqlashtirishda til tayyorgarligi, kognitiv faoliyat va metakognitiv boshqaruv alohida vazifalarga ega bo'lgan, o'zaro bog'liq tarkibiy qismlar sifatida talqin etildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Khojamuradova S. U. Mechanisms for Increasing the Efficiency of English Teaching through Digital Platforms. *World of Philology*. 2026. Vol. 5, No. 8. P. 98–104.
3. Knowles M. S., Holton E. F. III, Swanson R. A., Robinson P. A. *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. 9th ed. Routledge, 2020.
4. Zimmerman B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. *Theory Into Practice*. 2002. Vol. 41, No. 2. P. 64–70.
5. Sweller J. Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning. *Cognitive Science*. 1988. Vol. 12, No. 2. P. 257–285.
6. Lai Y., Saab N., Admiraal W. Learning Strategies in Self-directed Language Learning Using Mobile Technology in Higher Education: A Systematic Scoping Review. *Education and Information Technologies*. 2022. Vol. 27. P. 7749–7780.
7. Kim M., Black S., Clifton J. Evidence-Based Holistic Approach to Supporting International Students' English Language Proficiency Needs and Wellbeing: The Impact of Personalized Autonomous Learning. *Applied Linguistics*. 2025. Vol. 46, No. 4. P. 668–690.
8. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*. 1998. Vol. 5, No. 1. P. 7–74.
9. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.